

شناسنامه عملیات خیبر

بزرگداشت پنجم اسفندماه روز حماسه و ایثار خمینی شهر

به همت بنیاد شهید و امور ایثارگران شهرستان خمینی شهر

۱۸ تقدیم به روح پاک و ملکوتی حضرت امام خمینی (ره)

۱۹ شهدای انقلاب اسلامی ایران

۲۰ 2300 شهید شهرستان خمینی شهر

۲۱ بوئزده شهدای عملیات خیبر

۲۲ 114 شهید روز حماسه و ایثار شهرستان خمینی شهر

با تشکر از کلیه‌ی عزیزانی که در تهیه این شناسنامه همراهی نمودند.

آن روزی که انقلاب اسلامی شروع شد ما هیچ نداشتیم، پیروزی ما با دست خالی بدست آمد و بحمداله تا بدین جا رسیده ایم که امروز مورد توجه تمام قدرت‌های بزرگ هستیم و تمام قدرت‌ها در این فکرند که با این انقلاب چطور برخورد کنند. مطمئن باشید از قدرت‌ها هیچ کاری ساخته نیست، هیچ نگرانی به خود راه ندهید.

خمینی‌شهر اصفهان که یکی از شهرهای اصفهان است، بیش از بعضی از استان‌های کشور شهید دارد... یک شهر اصفهان از یک استان گاهی بیشتر شهید داده‌است؛ اینها معنا دارد. چرا شهید میشوند؟ چرا میروند؟ این چه انگیزه ایست؟ این چه روحیه ایست؟ شهر پیشگامی و پیش قدمی است.

فهرست

11	مقدمه
13	عملیات‌های فریب
14	پشتیبانی همه‌جانبه از حکومت بعث عراق
15	جایگاه عملیات خیبر در استراتژی نظامی ایران
16	دلایل انتخاب منطقه عملیات
17	وضعیت طبیعی منطقه
18	موقعیت جغرافیایی منطقه
19	وضعیت دشمن
20	طراحی عملیات
20	طرح مانور
22	سازمان رزم
25	شرح عملیات
31	نقش شهرستان خمینی شهر در عملیات خیبر
36	شناسنامه عملیات خیبر در یک نگاه
39	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

در پایان عملیات والفجرا، فرماندهان نظامی به درک جدیدی از توانایی‌های دشمن و وضعیت عمومی صحنه جنگ دست یافتند که بر اساس آن می‌بایست در شیوه رویارویی با دشمن و انتخاب زمین درگیری تغییرات اساسی داده می‌شد. همین درک موجب شد مرداب‌های هورالهوریزه برای عملیات بعدی انتخاب شود. این ره‌یافت هنگام عملیات والفجر مقدماتی برای فرمانده کل سپاه حاصل شده بود،

در واقع، پس از آزادی خرمشهر، تغییر در زمین، نیرو و سلاح سه عامل اساسی دگرگون شدن ساختار نظامی و توانایی‌های ارتش عراق به شمار می‌رفتند که به همراه اطلاعات مناسب، موجب تسلط آنها بر صحنه نبرد شد.

ضرورت تغییر در شیوه نبرد، مهم‌ترین نتیجه‌گیری فرماندهان نظامی پس از عملیات والفجر مقدماتی بود. در این استراتژی، ابتکار عمل جایگزین منابع نظامی شد تا بن‌بست جنگ شکسته شود. مزید بر این، در صحنه تصمیم‌گیری عملیاتی، ارتش و سپاه تا حدود زیادی با استقلال عمل، به برنامه‌ریزی پرداختند. سپاه خواستار آن بود که به طور جداگانه و مستقل و در مناطق مشخص، عمل کند، برای همین، در عملیات خیبر شکل جدیدی از سازمان رزم و هماهنگی بر مبنای هدف اصلی عملیات، به وجود آمد.

منطقه هورالهویزه به عنوان ابتکار عمل جدید در جنگ، با نظر سپاه پاسداران انتخاب شد و بر همین اساس، این منطقه به سپاه و منطقه زید نیز به ارتش واگذار شد. این دو منطقه به عنوان مناطق واسط، امکان دستیابی به هدف اصلی عملیات، یعنی پل نشوه را فراهم می‌ساختند که پس از رسیدن نیروها به آنجا، عملیات در مراحل بعد به سمت بصره ادامه می‌یافت. علاوه بر این، ارتش و سپاه یگان‌هایی نیز در اختیار یکدیگر

قرار دادند؛ تیپ 72 محرم، لشکرهای 14 امام حسین (ع) و 7 ولی عصر (عج) از سپاه در کنترل عملیاتی ارتش قرار گرفت، و لشکر 92 زرهی از ارتش نیز که در خط دفاعی بود در همان منطقه کوشک - طلائیہ در کنترل عملیاتی سپاه درآمد.

عملیات‌های فریب

ده روز پیش از عملیات خیبر و نیز هم‌زمان با آن، سه عملیات فریب در جبهه‌های شمالی و میانی اجرا شد. مهم‌ترین هدف مشترک آنها، انحراف

ذهن دشمن از منطقه هورالهوریزه بود. این عملیات‌ها عبارت بودند از: عملیات تحریرالقدس (21 بهمن 1362) در منطقه سد دربندیخان در شمال عراق، عملیات والفجر 5 (26 بهمن 1362) در منطقه چنگوله در جنوب مهران و عملیات والفجر 6 (3 اسفند 1362) در منطقه چیلان واقع در نزدیکی دهلران.

پشتیبانی همه‌جانبه از حکومت بعث عراق

پیش از اجرای عملیات خیر، رسانه‌های جمعی از بعثیون عراق و حامیان آن، تبلیغات گسترده‌ای را درباره توانایی‌های ارتش عراق در جلوگیری از حملات رزمندگان آغاز کردند و رژیم صدام نیز به صراحت اعلام کرد که هرگونه عملیات نیروهای ایرانی به داخل خاک عراق را با شکست رو به رو خواهد کرد. در این حال، در اواخر سال 1362 رادیوهای امریکا، بی.بی.سی، کلن، بغداد و اسرائیل تبلیغات گسترده‌ای درباره استقرار صدها هزار تن از نیروهای ارتش و سپاه در جبهه‌های جنوبی به راه‌انداختند و جالب اینکه، تحلیل‌گران و مفسران این رادیوها حتی محل عملیات آینده ایران را نیز پیش‌بینی کرده، بیشتر از منطقه بصره و مناطق شرقی آن نام می‌بردند.

پیش از آغاز عملیات خیبر، در سطح بین‌المللی و منطقه‌ای چند مسئله با اهمیت به وقوع پیوست:

الف) وزارت خارجه امریکا تصمیم این کشور را درباره حمایت علنی از حکومت بعث عراق اعلام کرد.

ب) تحویل هواپیماهای سوپراتاندارد فرانسوی به عراق.

ج) تصویب قطع‌نامه شماره 540 شورای امنیت سازمان ملل درباره جنگ در 9 آبان 1362. که در آن بدون اشاره به طرف متجاوز، خواستار قطع فوری همه عملیات‌های نظامی علیه هدف‌های غیرنظامی، از جمله شهرها و مناطق مسکونی و مناطق دریایی می‌شود.

د) انفجار مقر تفنگداران امریکایی در بیروت.

جایگاه عملیات خیبر در استراتژی نظامی ایران

در دوران جنگ اجرای عملیات در شمال بصره از اهمیت استراتژیک برخوردار بود. از لحاظ استراتژی نظامی و اهداف آتی جنگ، هدف این عملیات تصرف شهر بصره بود. به طور کلی جبهه‌های جنوبی به دلیل اهمیتی که در سرنوشت جنگ داشتند، در استراتژی نظامی از دو بُعد مورد توجه بودند:

1- به عنوان مناطق واسط برای رسیدن به بصره.

2. به عنوان مناطق اصلی که با هدف تصرف بصره عملیات در آنها اجرا می شد.

افزون بر این، مسئولان سیاسی و نظامی کشور معتقد بودند که اجرای عملیات بزرگ و موفق در جبهه جنوب، در تحقق تنبیه متجاوز - به عنوان استراتژی جنگ در بعد سیاسی - بسیار مؤثر خواهد بود.

دلایل انتخاب منطقه عملیات

منطقه هورالهویزه برای اجرای عملیاتی بزرگ در سال 1362 انتخاب شد. عملیات خیر تا آن زمان ابتکار عملی بی نظیر در جنگ به شمار می رفت. پیچیدگی و پر مانع بودن خطوط دفاعی عراق در جبهه جنوب و وجود استحکامات و خاکریزهای متعدد، موجب شد تا فرماندهان سپاه در پی یافتن منطقه ای برای عملیات باشند که در آن استفاده از توانایی های خودی امکان پذیر باشد و از اجرای تک جبهه ای پرهیز شود. در این میان، منطقه هورالهویزه بیش از سایر مناطق از این ویژگی ها برخوردار بود. دلیل دیگر انتخاب این منطقه عملیاتی، بی توجهی دشمن به آن بود؛ زیرا عراق به تصور اینکه ایران از این منطقه دست به حمله نمی زند، سازمان نظامی مناسبی در آن مستقر نکرده بود، طوری که کل منطقه عملیاتی (یعنی

منطقه عمومی جزایز مجنون، هورالعظیم و هورالهویزه چند گردان پدافندی حفاظت می‌کردند).

هدف از عملیات خیبر، انهدام نیروهای سپاه سوم ارتش بعث عراق، تأمین جزایر مجنون شمالی و جنوبی و ادامه تک از جزایر و محور طلائی به سمت نشوه و الحاق با نیروهایی بود که از محور زید به دشمن حمله می‌کردند. در این عملیات، همچنین در نظر بود که خشکی شرق دجله از طریق هور تصرف شود تا امکان تقویت‌های عمده، از سمت شمال به سپاه سوم ارتش عراق از میان برود.

وضعیت طبیعی منطقه

هور منطقه‌ای است عموماً هم سطح دریا که در بعضی جاها سطح آب آن دو تا سه متر بالاتر از آب دریا است و نسبت به مناطق همجوار گودتر می‌باشد و در مسیر رودخانه‌های قدیمی و دائمی به وجود می‌آید.

در منطقه هورالهویزه آب رودخانه سوئیب - که ادامه نهر سابله (نهر انشعابی کرخه) بوده و از وسط هور می‌گذشته - بعدها به علت مسدود شدن مجاری خروجی رودخانه، در سطح زمین‌های اطراف پخش و به آب هورالهویزه اضافه شده است.

رویدنی‌های منطقه هور عبارتند از:

"نی": ارتفاع آن از 2 تا 7 متر است و عمدتاً در جاهای عمیق می‌روید.
"بردی": ارتفاع آن معمولاً 1 تا 2 متر است.
"چولان": در جاهای کم عمق می‌روید و ارتفاع آن کمتر از 50 سانتی‌متر است.

به علت پوشش فشرده سطح هور از نی، بردی و چولان، تردد در آن تنها از معابری خاص (آبراه‌ها، نهرها و یا محل عبور حیوانات وحشی) صورت می‌گیرد.

موقعیت جغرافیایی منطقه

منطقه عملیاتی خبیر در شرق رودخانه دجله و داخل هورالهویزه واقع شده است. این منطقه از شمال به العزیر و از جنوب به القرنه - طلائیه (و نیز یک محور در زید) محدود می‌گردد. این منطقه دو طبیعت متفاوت دارد: هور و خشکی؛ که عرض آن 8 تا 10 کیلومتر است و دو هور بزرگ، یکی هورالهویزه در شرق و دیگری هورالحمار در غرب، آن را احاطه کرده‌اند.

رودخانه دجله این منطقه را به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم کرده که سه چهارم آن در شرق رودخانه واقع است. ضمناً جاده مواصلاتی عماره - بصره در غرب رودخانه دجله قرار دارد.

همچنین جزایر مجنون شمالی و جنوبی داخل این منطقه عملیاتی واقع شده است. در این منطقه تأسیساتی نیز وجود دارد که عبارتند از: دکل‌های برق، دکل‌های تقویتی رادیو تلویزیون، تأسیسات و کارخانجات کاغذسازی، چاه‌های نفت و... همچنین در حاشیه دجله حدود 50 روستا وجود دارد که هنگام عملیات خیبر، همه آنها دارای سکنه غیرنظامی بودند.

وضعیت دشمن

ارتش بعث عراق در این منطقه، خط دفاعی مشخصی که دارای رده‌های مختلف پدافندی، موانع و استحکامات باشد، ایجاد نکرده بود. در داخل جزایر مجنون نیز نیرویی در حد یک گردان از افراد جیش الشعبی مستقر بود. همچنین در محور شمالی (العزیر - رُطه) و محور جنوبی (القرنه) نیز نیروهای مرزی به صورت پاسگاهی مستقر بودند. لیکن در محور طلائیه خط دفاعی مستحکم همراه با موانع و کانال وجود داشت. در محور زید نیز موانع و خطوط دفاعی دشمن از پیچیدگی خاصی برخوردار بودند. به طور کلی، در منطقه عمومی خیبر، قبل از عملیات، این یگان‌ها آرایش نظامی داشتند:

لشکر 19 پیاده شامل پنج تیپ پیاده و یک تیپ زرهی

لشکر 6 زرهی شامل سه تیپ
نیروهای جیش الشعبی و پاسگاه‌های مرزی.

طراحی عملیات

طرح مانور

در طراحی عملیات، دو محور مستقل هورالهویزه و زید با هدف تصرف مناطق حساسی که می‌توانست زمینه‌ساز هجوم به بصره باشد، برای اجرای عملیات انتخاب شد. در محور هور، قرارگاه نجف (سپاه پاسداران) و در محور زید، قرارگاه کربلا (ارتش) برای اجرای عملیات مأمور شدند، با این تفاوت که عملیات اصلی و تعیین‌کننده، در هور انجام می‌شد. در محور هور، پنج هدف اصلی مشخص شد: 1- العزیر 2- القرنه 3- جزایر معجون جنوبی و شمالی 4- نشوه 5- طلائیة.

در محور زید، یگان‌های ارتش پس از عبور از خط، می‌بایستی روی پل نشوه (واقع در غرب نهر کتیان) به یگان‌های سپاه ملحق می‌شدند و سپس در مرحله سوم، برای حمله به بصره طرح‌ریزی صورت می‌گرفت. در واقع، پل نشوه مرحله پایانی عملیات خیر بود، اما بصره به عنوان هدف عملیات اعلام شد تا آمادگی یگان‌ها و خیزی که برداشته می‌شد، زمینه‌ساز مرحله بعدی عملیات باشد.

سپاه برای تصرف هدف‌های عملیات، پنج قرارگاه تشکیل داد و
مأموریت تصرف هر هدف را به یک قرارگاه واگذار کرد:

1- قرارگاه نصر، با هدف تصرف و تثبیت محور العزیر، مأموریت داشت
که با بستن جاده عماره - بصره، ضمن تأمین جناح شمالی عملیات، از
ورود دشمن به جنوب این محور جلوگیری کنند. آنان برای رسیدن به
این هدف و پشتیبانی از آن، می‌بایستی مسیری طولانی را طی می‌کردند.
2- قرارگاه حدید، با هدف تصرف و تثبیت محور القرنه، مأموریت داشت
که سهراهی القرنه (محل تلاقی دجله و فرات) را تصرف کنند.
3- قرارگاه حنین، با هدف تصرف جزیره جنوبی و نیمه شرقی و شمال
جزیره شمالی و الحاق با محور طلائیه.

4- قرارگاه فتح، با هدف شکستن خط پرمانع طلائیه و الحاق با قرارگاه
حنین. قرارگاه فتح مأموریت داشت، با شکستن خط و باز کردن راه
زمینی، امکان پشتیبانی قرارگاه‌های حنین، نصر و حدید را فراهم کند.
همچنین، اجرای مرحله دوم عملیات به سوی نشوه و پل دوعیجی که قرار
بود قرارگاه بدر انجام دهد، بستگی زیادی به باز شدن راه زمینی داشت.

5- قرارگاه بدر، با هدف تصرف نیمه غربی جزیره جنوبی و پل نشوه،
پس از آنکه قرارگاه حنین جزایر را تصرف کرده و قرارگاه حدید سهراه

القرنه را تأمین کرد. به دلیل اهمیت مأموریت قرارگاه بدر، دو لشکر مهم سپاه به آن مأمور شدند.

6- قرارگاه نوح نیز ترابری دریایی و پشتیبانی یگان‌های عمل‌کننده را در هور به عهده داشت.

علاوه بر این، با توجه به طولانی بودن عقبه خودی بر روی آب و نبودن عقبه خشکی و همچنین ضرورت سرعت عمل در انتقال نیرو به محورهای مهم، استفاده از تیم‌های هوانیروز در تدبیر عملیاتی در نظر گرفته شد. هوانیروز ارتش مأموریت داشت در امر انتقال نیرو و امکانات به محور عملیاتی هور - که فاقد راه زمینی بود - فعالیت کند. نیروی هوایی ارتش نیز پشتیبانی و پدافند هوایی را به عهده داشت. در این عملیات، هواپیماهای اف - 14 مأموریت برقراری امنیت هوایی و مقابله با جنگنده‌های میگ عراقی را به عهده داشتند.

سازمان رزم

در عملیات خیبر، نحوه هماهنگی سپاه و نیروی زمینی (ارتش) شکل دیگری غیر از آنچه قبل از این معمول بود، به خود گرفت. طوری که هدایت و فرماندهی عملیات برعهده قرارگاه خاتم‌الانبیا (ص) بود و دو قرارگاه کربلا (ارتش) و نجف (سپاه پاسداران) نیز تحت امر این قرارگاه اقدام به تک می کردند. علاوه بر این در این دوره اجرای مانور آزادی

قدس در 90 منطقه کشور بود که در پی اعزام لشکرهای قدس به جبهه صورت گرفت. این طرح به تدریج در تمام استان‌ها و شهرستان‌های کشور فراگیر شد.

یگان‌هایی که از سپاه پاسداران و ارتش جمهوری اسلامی در عملیات خیبر مأموریت داشتند، به تفکیک چنین بود:

(الف) سپاه پاسداران انقلاب اسلامی:

- لشکرهای 5 نصر، 8 نجف اشرف، 14 امام حسین (ع)، 17 علی ابن ابیطالب (ع)، 19 فجر، 31 عاشورا و 41 ثارالله.

- تیپ‌های مستقل 10 سیدالشهدا (ع)، 15 امام حسن (ع)، 18 الغدیر، 21 امام رضا (ع)، 33 المهدی (عج) و 44 قمر بنی هاشم (ع).

- تیپ‌های مستقل زرهی 20 رمضان، 28 صفر و 72 محرم.

- یگان دریایی (قرارگاه نوح).

در مجموع، سپاه پاسداران 220 گردان عملیاتی و هفت گردان توپخانه در اختیار داشت.

(ب) ارتش جمهوری اسلامی ایران:

- لشکرهای پیاده 21، 28، 55 و 77.

- لشکرهای زرهی 16، 81 و 92.

سازمان رزم دو قرارگاه عملیاتی نجف و کربلا که تحت امر قرارگاه مرکزی خاتم الانبیا (ص) بودند، به شرح زیر بود:

1- قرارگاه نجف (سپاه پاسداران)

سپاه پاسداران برای اجرای عملیات قرارگاه‌های زیر را تحت امر قرارگاه نجف تشکیل داد:

- قرارگاه نصر، شامل لشکر 5 نصر و تیپ 15 امام حسن (ع).
- قرارگاه حدید، شامل تیپ 44 قمر بنی هاشم و تیپ 21 امام رضا (ع).
- قرارگاه فتح، شامل لشکر 27 محمدرسول الله (ص)، تیپ 33 المهدی (عج)، تیپ 18 الغدیر، تیپ 20 رمضان، تیپ 28 صفر و لشکر 92 زرهی ارتش.
- قرارگاه حنین، شامل لشکر 17 علی ابن ابیطالب (ع)، لشکر 41 ثارالله و تیپ 10 سیدالشهدا (ع).
- قرارگاه بدر، شامل لشکر 8 نجف، لشکر 31 عاشورا و لشکر 19 فجر.

2- قرارگاه کربلا

ارتش جمهوری اسلامی برای اجرای عملیات یگان‌های زیر را تحت امر قرارگاه کربلا به کار می‌گرفت:

- یگان‌های ارتش: لشکرهای 21، 77 و 28 پیاده و لشکر 81 زرهی.
- یگان‌های سپاه: لشکرهای 14 امام حسین (ع) و 7 ولی عصر (عج) و تیپ
زرهی 72 محرم.

گفتنی است که لشکرهای 16 و 92 زرهی ارتش در حین عملیات به کار
گرفته شدند. علاوه بر این، طرح ریزی شده بود که در محورهای عملیات
فریب، سپاه پاسداران با 5 تیپ و یک لشکر اقدام به تک نماید.

شرح عملیات

یک روز پیش از اجرای عملیات، نیروها وارد هور شده و تا حد ممکن
در داخل آبراه‌ها پیشروی کردند و سرانجام در ساعت 21:30 سوم اسفند
1362 عملیات خیبر با رمز "یا رسول الله (ص)" آغاز شد.
تمرکز آتش دشمن در طلائیه، که زمینی بسیار محدود را شامل می‌شد،
فوق العاده بود. چنانکه شهید حجت الاسلام میثمی که در آنجا حاضر بود،
می‌گفت:

«هر کس در طلائیه ایستاد اگر در کربلا هم بود، می‌ایستاد.»

ضرورت مقاومت در طلائیه به دلیل اهمیت این محور برای کل عملیات
بود، چرا که در صورت الحاق و پاک‌سازی، عقبه خشکی برای نیروهای
خودی وصل می‌شد و عملیات در ابعاد جدیدی گسترش می‌یافت.

در محور زید، قرارگاه کربلا موفقیتی به دست نیاورد و صبح عملیات یگان‌های عمل‌کننده در خط قبل از عملیات مستقر شدند. این وضعیت مانع از آن شد که یگان‌های قرارگاه نجف بتوانند در محورهای القرنه و العزیر باقی بمانند، زیرا امکان پشتیبانی آنها وجود نداشت و راه زمینی نیز همچنان مسدود بود.

از سوی دیگر، دشمن با حضور سریع در منطقه که با اعلام آماده‌باش در مرکز استان عماره و انتقال یگان‌هایش همراه بود، با قوای زرهی و اجرای آتش، فشار زیادی بر این محور وارد می‌کرد؛ لذا، یگان‌های قرارگاه‌های نصر و حدید به ناچار به جزیره شمالی برگشتند. از این پس، جزایر، محور کنش و واکنش دو طرف درگیر بود و. اوضاع نامناسب و بسیار سخت شد و تمام دستاوردها در حال زوال بود، طوری که محسن رضایی فرمانده کل سپاه به یکی از روحانیان حاضر در قرارگاه گفت:

«در طول جنگ، ما این جور ذوب نشدیم.»

برای خارج شدن از این وضع نگران‌کننده، سپاه تصمیم گرفت بار دیگر تمام توان خود را برای باز کردن محور طلائی به کار گیرد. از سوی دیگر، اوضاع نابسامان جبهه موجب تزلزل عمومی نیروها شده بود و حفظ جزایر نیز در هاله‌ای از ابهام و تردید قرار داشت.

در پنجمین روز عملیات (1362/12/08)، پس از آنکه اخبار اوضاع جبهه به تهران گزارش شد، آقای هاشمی رفسنجانی، فرمانده جنگ، به منطقه آمد و به سرعت خود را به سنگر فرماندهی سپاه رساند. وی به برادر محسن رضایی گفت:

«اعلام کردیم که هر کس (هر یگان) هر چه در چنته دارد بیاورد میدان.»
برادر رضایی نیز پاسخ داد:

«ما هم گفته‌ایم که افراد تا حد فرمانده لشکر باید بجنگند. حتی اگر سازمان رزم سپاه مختل شود.»

پس از نشست فرماندهان عملیات با آقای هاشمی، برای خارج شدن از بن‌بست، حمله مجدد از محور طلائیه تشخیص داده شد تا شاید با باز شدن راه زمینی، گره عملیات گشوده شود. در 10 اسفند 1362 حمله مورد نظر آغاز شد. اما مشکل عبور از زمین‌های آب گرفته مانع بزرگی بود.

با وجود تلاش فراوان یگان‌های سپاه، به دلیل مقاومت نیروهای بعثی عراقی و آتش بسیار شدید آنها، بازهم حمله نیروهای خودی در محور طلائیه ناکام ماند. نیروهای دشمن که در آغاز حمله مجبور شدند برخی مواضع خود را ترک کنند و عقب بروند، با فرا رسیدن روز، پاتک‌های پیاپی خود را آغاز کردند و سرانجام، مانع پیشروی لشکر 14 امام حسین (ع) و لشکر 27 حضرت رسول (ص) شدند. در جریان حملات

دشمن، برادر حسین خرازی فرمانده لشکر 14 امام حسین (ع) به شدت مجروح و دست راستش قطع شد و او را از میدان خارج کردند. با توقف پیشروی در محور طلائیه، وضعیت جدیدی پدید آمد. ارتش عراق پس از آنکه توانست رزمندگان اسلام را از محورهای العزیر، القرنه و طلائیه وادار به عقب‌نشینی کند، بیرون راندن نیروهای مستقر در جزایر را نیز محتمل می‌دانست، به ویژه آنکه از لحاظ عقبه، آتش، دفاع ضد هوایی، زرهی و ضد زره و ده‌ها عامل دیگر، بر نیروهای خودی برتری داشت.

پس از توقف درگیری در محور طلائیه تا شروع حمله به جزایر، حدود پنج روز جبهه‌ها حالت عادی داشت و دشمن تلاش خاصی از خود نشان نداد. در بعدازظهر 14 اسفند 1362، مسئولان بیت امام به قرارگاه اطلاع دادند که فرمانده سپاه به تهران باز گردد. همچنین گفته شد:

«امام فرموده‌اند: جزایر حتماً باید نگه داشته شوند، هر طور که شده.» این فرمان، تحولی اساسی در سرنوشت عملیات ایجاد کرد و سپاه این بار هر آنچه را که در اختیار داشت، از فرماندهان تا باقی‌مانده سازمان یگان‌ها را وارد صحنه کرد. از لحاظ روحیه و استقامت نیز توان سپاه دو چندان شد و همه، حفظ هدفی را که امام تعیین کرده بود، به بهای خون و جان خود در دستور کار قرار دادند. فرمانده سپاه در این باره گفت:

«از جزیره بیرون نمی‌رویم حتی اگر سازمان سپاه از بین برود.»
برادر شمشانی، قائم‌مقام فرمانده کل سپاه نیز به فرماندهان لشکرهای 27
حضرت رسول (ص) و 31 عاشورا گفت:

«بروید جزایر را حفظ کنید، این دستور امام است و من خودم می‌آیم
آرپی جی می‌زنم. به هر حال احتمال پاتک به جزایر زیاد است.»
علاوه بر این، برادران محمد باقری، غلامعلی رشید و حسن دانایی به
جزیره رفتند، مرخصی بسیجی‌ها لغو شد و به طور کلی، تمام فرماندهان
سپاه به جز آقای محسن رضایی و در برخی مواقع آقای شمشانی، به
داخل جزیره رفتند تا با هم‌فکری یکدیگر راه‌های حفظ جزایر را
مشخص کنند.

مطابق پیش‌بینی امام و فرماندهان، پس از چند روز، در 16 اسفند 1362،
عراق با اجرای آتش سنگین، بمباران وسیع هوایی و استفاده از هلی‌کوپتر،
تانک و نیروهای پیاده، پاتک سنگینی را به جزایر مجنون آغاز کرد. حمله
عراق در آن روز بدون نتیجه پایان یافت. اما دشمن در صبح روز 17 اسفند
1362 حمله دیگری را آغاز کرد. این حمله دشمن با استفاده از تجهیزات
و تسلیحات بیشتر و شدیدتر و وسیع‌تر بود. در مقابل، وضع جبهه خودی
بسیار حاد و مهم‌ترین مسئله، کمبود نیرو و مهمات بود. در حالی که به

مهمات نیاز بسیاری بود، در این روز، دفتر امام به طور مستمر در تماس با قرارگاه، تحولات جنگ را پیگیری می کرد.

روز 18 اسفند 1362، عراق حمله شدیدتری را آغاز کرد و سپاه و بسیج با همه وجود، پایداری و استقامت کرده و مانع از پیشروی دشمن شدند. وضعیت بسیار سخت و امکانات بسیار محدود بود. در این موقعیت دشمن از سلاح های شیمیایی نیز استفاده کرد.

در این حال، آقای انصاری از بیت امام در تماس با قرارگاه وضعیت را جویا شد. حجت الاسلام محلاتی (شهید)، نماینده امام در سپاه به وی گفت:

«به امام بگویید، شب جمعه است، دعا بفرمایند.»

از آغاز روز 19 اسفند 1362، ارتش عراق باز هم حملات خود را از سر گرفت. اما این بار هم رزمندگان اسلام با گوشت و پوست و خون خود، قوای ارتش بعثی را متوقف کردند. شهادت فرماندهانی چون حاج ابراهیم همت، مرتضی یاغچیان، حمید باکری و اکبر زجاجی، بهایی بود که برای حفظ جزایر پرداخته شد. * در این سه روز، اوج حماسه و استقامت و شهادت طلبی سپاهیان و بسیجیان به نمایش گذاشته شد. جزیره سمبل پایداری و استقامت شده بود.

به هر حال، حمله 72 ساعته ارتش بعث عراق ناکام ماند. دشمن که در مقابل خود مقاومتی دور از تصور و پیش‌بینی را مشاهده می‌کرد، به مرور با تحمل تلفات و ضایعات فراوان، دریافت که ادامه تک غیر از به مسلخ بردن نیروها، نتیجه‌ای دیگر ندارد. لذا از پس گرفتن جزایر مجنون منصرف شد و شروع به تحکیم مواضع کرد.

در عملیات خیبر، ارتش بعث عراق برای اولین بار در سطحی گسترده به بمباران شیمیایی اقدام کرد. این بمباران بیشتر به دلیل هراس دشمن از استقرار و تثبیت نیروهای خودی در منطقه عملیاتی صورت گرفت. رژیم عراق پس از ناامیدی از باز پس‌گیری جزایر شمالی و جنوبی مجنون، بمباران شیمیایی این منطقه را تشدید کرد.

نقش شهرستان خمینی شهر در عملیات خیبر

در عملیات های بزرگ فتح المبین، بیت المقدس، رمضان و محرم رزمندگان این شهرستان با سازمان کامل در رده گروهان یا گردان در یگانهای رزم استان اصفهان حضور داشتند و در بعضی از عملیات ها تعداد داوطلبان خمینی شهری قابل ملاحظه و چشمگیر بود.

پنج گردان 300 نفره بانام های حضرت علی اکبر علیه السلام، گردان 14 معصوم علیهم السلام و دو طفلان مسلم پیش قراولان نبرد در این عملیات

بودند و با اعزام نیروهای طرح لیبک سپاهیان محمد رسول الله (صلی علی محمد و آل محمد) گردان های 14 معصوم علیهم السلام و حضرت علی اکبر علیه السلام مجددا سازمان دهی و وارد عملیات شدند.

رزمندگان غیور خمینی شهری در کنار سایر رزمندگان موفق شدند ضلع غربی جزیره شمالی و جزیره جنوبی را تصرف کنند تا محلی برای هلی برون نیروهای اعزامی از جفیر برای ادامه عملیات شود.

سرداران شهید مصطفی حلوی و علی نکویی مهر (جانشین های گردان دو طفلان مسلم)، و محمود عموشاهی و براتعلی غفاری (جانشین های گردان 14 معصوم علیهم السلام) همچنین شهیدان عبدالرحمن کرمی، اصغر رزاززاده، حسین پرستار و محمود حیدری از شاخص ترین شهدای شهرستان خمینی شهر در این عملیات هستند.

شهرستان خمینی شهر در این عملیات که 20 روز به طول انجامید 181 شهید تقدیم انقلاب اسلامی نمود که 114 تن از آن عزیزان در پنجم اسفندماه 1362، سومین روز عملیات، پس از نبردی حماسه آفرین به فیض شهادت نائل و 48 نفر نیز در همین روز پس از نبرد و استقامت فراوان به اسارت دشمن درآمدند.

بغض مادران

[در یکی از دیدارهای خانواده‌های شهدا از مناطق عملیاتی حدود 200 نفر زن و بچه حضور داشتند. به نزدیکی‌های جزایر مجنون که عملیات‌های خیر و بدر در آن انجام شده بود رسیدیم. غافل از اینکه اینها خانواده‌هایی هستند که فرزندانشان اکثراً در جزایر مجنون مفقود شده یا به شهادت رسیده و یا به اسارت در آمده بوده‌اند و اکثر آنها بی‌خبر و بلا تکلیف و چشم به راه هستند. منطقه پراز نیزار و باتلاقی بود. در جاده منتهی به جزایر، تعدادی از نیروهای خودی مقابل عراقی‌ها

مستقر بودند. نزدیک محلی که بنا بود پیاده شویم یکی از اتوبوس‌ها پنجر شد. همان جا نگه داشت و دو تای آنها رفتند دور بزنند و برگردند تا در یک نقطه‌ای بایستیم. در این شرایط جمعیت متفرق شدند و مدیریت کاروان از چنگ من بیرون رفت. وقتی مادرها پیاده شدند با مشاهده نزار و باتلاق جزایر، خیلی غمگین و متأثر شدند. بغض چند ساله‌شان اینجا شکست و صدای گریه و شیون‌شان به آسمان بلند شد. درد و غم و سوز گریه‌های‌شان قابل وصف نیست. من و چهار نفر دیگر از برادران سپاه مانده بودیم که چه کار کنیم. دیدم مادرها ایستاده‌اند و بروی این نزارها و باتلاق‌ها، انگار عزیزانشان جلوی چشمشان مجسم شده‌اند دارند با آنها صحبت می‌کنند که پس تو کجا رفتی؟ چرا برنگشتی؟ چرا به ما یک خبر نمیدی؟ تو که میخواستی بری چرا نامزد کردی؟ تو که میخواستی بری چرا عقد کردی؟... هر کس به نوعی داشت با عزیزش درد دل و شکوه و شکایت می‌کرد. اشک می‌ریختند و از خود بی‌خود شده بودند. انگار دوباره به فرزندانشان رسیده بودند. هر کدام گوشه‌ای را پیدا کرده بودند و نجوا و گریه می‌کردند و حالتی عجیب و تأثربرانگیز داشتند. بی

تابی و بی قراری شان از حد گذشت و از کنترل ما خارج شده بود.
نیروهای منطقه هم مات و متحیر ایستاده بودند و نگاه می کردند
با تلاش فراوان همراهان بعد از آن همه بیقراری و شیون های سوزناک،
کم کم آرام شدند؛ خدا کمک کرد و از منطقه خارج شدیم [
(نقل شده از برادر پاسدار یداله آقابابایی)

شناسنامه عملیات خیبردر یک نگاه

نام عملیات	خیبر
رمز عملیات	یا رسول الله (صلی ... علیه و آله و سلم)
منطقه عملیات	جبهه جنوبی - هورالهویزه
زمان عملیات	1362/12/3 تا 1362/12/22
هدف	تصرف هورالهویزه و جاده بصره - العماره و تهدید بصره از سمت شمال
نوع عملیات	گسترده
فرماندهی عملیات	مشترک (سپاه پاسداران و ارتش جمهوری اسلامی ایران)
سازمان عملیات	مشترک (سپاه پاسداران و ارتش جمهوری اسلامی ایران)
استعداد نیروهای درگیر خودی	246 گردان پیاده، 37 گردان زرهی، 7 گردان توپخانه شامل: لشکرهای 5، 8، 14، 17، 19، 27 و 41. و تیپ‌های 10، 15، 18، 21، 33، 44، 20، 28 و 72 از سپاه؛ لشکرهای 77، 21، 28، 81، 55، 16 و 92 از ارتش
استعداد نیروهای درگیر دشمن	122 گردان پیاده، 29 گردان زرهی، 23 گردان مکانیزه، 14 گردان کماندو، 4 گردان گارد جمهوری
نتایج عملیات	آزادسازی 1000 کیلومترمربع در منطقه هور و 180 کیلومترمربع در جزایر معجون و طلائیة. آشکار ساختن لزوم ایجاد، تقویت و توسعه یگان‌های دریایی برای انجام

عملیات‌های آبی - خاکی، زمینه سازی عملیات‌های بدر، والفجر 8، کربلا 3، 4 و 5 و همچنین زمینه‌ای برای تشکیل نیروی دریایی سپاه پاسداران.	
15000 کشته یا زخمی، 1140 اسیر	تلفات دشمن
انهدام 6 هواپیما، 9 هلی کوپتر، 150 تانک و نفربر و 200 خودرو	خسارات دشمن
10 دستگاه تانک و نفربر، 60 دستگاه ماشین آلات مهندسی	غنایم

فهرست منابع و مآخذ

- 1- مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه، عملیات خیبر (تصرف جزایر معنون)، 1382.
- 2- مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه، آمار و جمع بندی کارنامه عملیات تحریرالقدس.
- 3- مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، از خرمشهر تا فاو، نوشته محمد درودیان، تهران، 1376.
- 4- مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، گزارش عملیات خیبر، حسین اردستانی، 1363.
- 5- مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، گزارش اجمالی 38 عملیات بزرگ، ابوالقاسم حبیبی، (جزوه داخلی).
- 6- مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، دفترچه شماره 1 قرارگاه نجف (خاتم 1)، حسین اردستانی، 8/12/1363.
- 7- روابط عمومی فرماندهی کل سپاه پاسداران، عملیات خیبر و پیامدهای جهانی آن، 1363.
- 8- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، از 17/12/1362 تا 31/1/1363.
- 9- دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت خارجه، شورای امنیت و جنگ تحمیلی، عباس هدایتی خمینی، 1370.
- 10- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مجموعه رهنمودهای امام خمینی، صحیفه نور، جلد 18.
- 11- خبرگزاری تسنیم
- 12- روایتی از 5 عملیات پیروزمندانه دفاع مقدس (حماسه های سرنوشت ساز) روزنامه خراسان

سال 62- پایگاه 2 دانشگاه شهید چمران - قبل از عملیات خیر-ردیف وسط از چپ نفر دوم شهید نعمت الله کریم جعفری
سوم آزاده سردار حاج حسین عمو شاهی چهارم شهید سیف الله حاج جلدی ششم شهید اصغر رزاززاده

دهران ورود نیروها به منطقه عملیاتی خیر قبل از عملیات سمت راست آزاده سردار مرتضی بختیاری

اهواز جفیر یک هفته قبل از عملیات خیر

اهواز منطقه جفیر عملیات خیبر رزمندگان لشکر هشت نجف

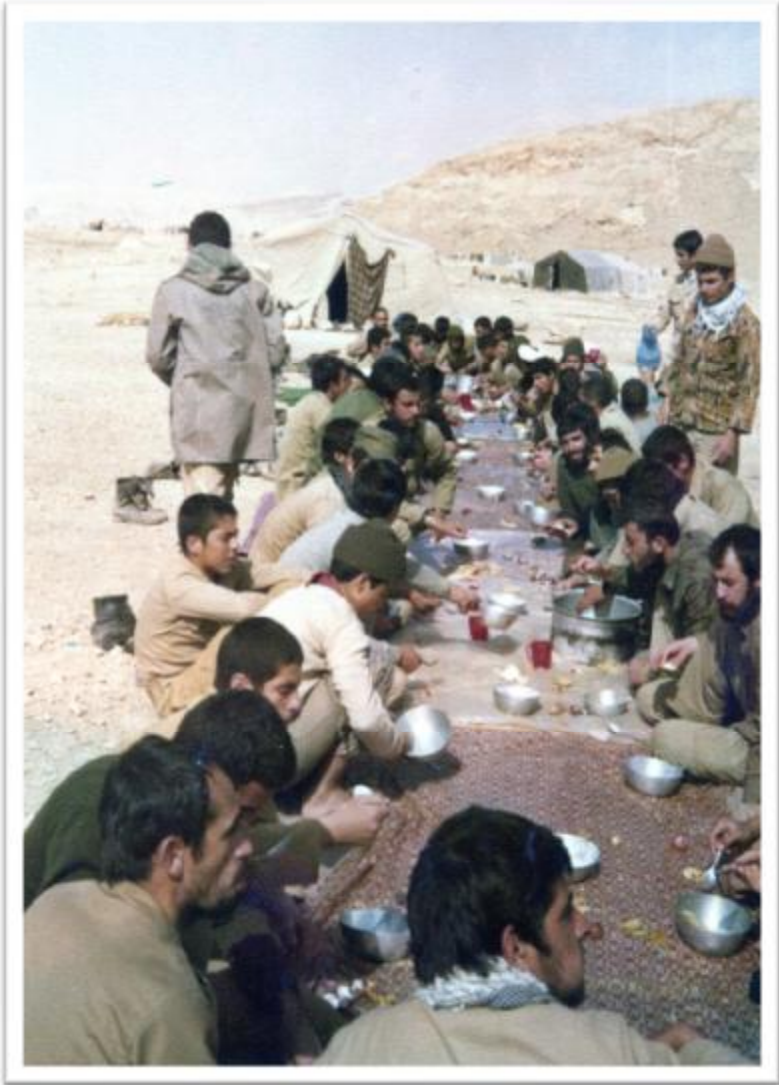
اهواز جفیر یک هفته قبل از عملیات خیبر

منطقه عملیاتی خیر مفر جفیر کادر لشکر هشت نجف از سمت راست نفر چهارم جانباز سردار محمد طاهری

اهواز جفیر رزمندگان ل ۸۸ یک هفته قبل از عملیات خیر از سمت چپ نفر چهارم شهید سردار سید اکبر اعتصامی نفر هفتم شهید سردار براتعلی غفاری

قبل عملیات خیبر

اهواز جنفیر یک هفته قبل از از عملیات خیبر

آماده شدن برای عملیات خیبر

اهواز منطقه جفیر شب عملیات خیبر جزایر مجنون

جزیره مجنون قبل از عملیات خیبر ایستاده از سمت ششم شهید محمود عموشاهی

جبهه های جنوب منطقه جفیر عملیات خیبر نشسته از چپ نفر سوم شهید محمد حیدری
ایستاده از سمت راست ردیف آخر شهید رمضانعلی حاج حیدری و نفر دوم شهید محمود
حیدری

جبهه های جنوب منطقه عملیاتی خیبر جزایر معجون از سمت راست ردیف بالا نفر دوم
شهید سیداکبر اعتصامی و روحانی شهید امرالله امینی

جزیره معجون - عملیات خیبر

منطقه عملیاتی خیر

جزایر مچنون منطقه عملیاتی خیر سمت راست شهید رمضان حاج حیدری سمت چپ شهید علیرضا صالحی

مراسم تشییع شهدای عملیات خیر

مراسم تشییع شهدای عملیات خیر

جبهه های جنوب منطقه عملیاتی خیبر جزایر مجنون

دهلران مقر رزمندگان ل 8، قبل از عملیات خیبر سخترانی حاج احمد کاظمی

شناسنامهءى عملیات خیبر